

Ростислав ЗАВГОРОДНИЙ,

orcid.org/0000-0002-0113-3724

*аспірант кафедри мистецтвознавства та мистецької освіти
Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва та дизайну
імені Михайла Бойчука
(Київ, Україна) rostislav.zavgorodniy.1995@gmail.com*

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ МОНУМЕНТАЛЬНО-ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА ДО ПРОЄКТУВАННЯ МИСТЕЦЬКИХ ТВОРІВ В ЕТНОСТИЛІ

У статті охарактеризовано необхідність удосконалення науково-педагогічними працівниками закладів вищої мистецької освіти змісту і методів підготовки майбутніх художників-магістрів монументально-декоративного мистецтва. Фахову підготовку майбутніх митців автор пропонує здійснювати на засадах методології формуючої функції народної культури, що полягає у використанні архітектонічної мистецької спадщини народної архітектури, скульптури, живопису, декоративно-прикладного мистецтва, календарно-обрядової поезії, геральдичного мистецтва зображень та опису гербів різних історико-етнографічних територій.

Наукова новизна полягає в обґрунтуванні методу національного проєктування, що полягає у творчому варіюванні типових зразків народних артефактів матеріально-художньої культури для їх подальшого тиражування та поширення у відповідних етнографічних середовищах; уточненні сутності поняття «готовність художників-магістрів до проєктування мистецьких творів в етностилі в галузі монументально-декоративного мистецтва».

Важливу увагу спрямовано на вдосконалення рівня підготовки науково-педагогічних працівників закладів вищої мистецької освіти для підготовки майбутніх художників-магістрів з монументально-декоративного мистецтва з використанням теоретичних засад методології етноформуючої функції народної культури та методу національного проєктування художніх творів архітектонічних мистецтв.

Здійснений огляд визначальних рис орнаментального мотиву, як одного з вирішальних елементів монументально ансамблю Софії Київської, що виконує низку важливих функцій в системі оздоблення собору, які незамінні іншими образно-пластичними засобами.

На основі комплексного аналізу широкого кола зразків східнохристиянського орнаменту визначено характер іконічного художнього образу в архітектурі храму Святої Софії, його спорідненості орнаменту київського собору із мистецтвом Візантії та Сходу, прослідковано інформативну функцію орнаментальних мотивів Софії Київської, що служить для підсилення загальної символіки собору.

Ключові слова: *проєктування мистецьких творів в етностилі, монументально-декоративне мистецтво, архітектонічна творчість.*

Rostyslav ZAVHORODNIY,

orcid.org/0000-0002-0113-3724

*Postgraduate student at the Department of Art History and Art Education
Mykhailo Boichuk Kyiv State Academy of Decorative Applied Arts and Design
(Kyiv, Ukraine) rostislav.zavgorodniy.1995@gmail.com*

TRAINING OF MONUMENTAL AND DECORATIVE SPECIALISTS ARTS FOR DESIGNING ART WORKS IN ETHNIC STYLE

The article describes the need for scientific and pedagogical staff of institutions of higher art education to improve the content and methods of training future master artists of monumental and decorative art. The author suggests that the professional training of future artists be carried out on the basis of the methodology of the formative function of folk culture, which consists in the use of the architectural artistic heritage of folk architecture, sculpture, painting, decorative and applied art, calendar and ritual poetry, heraldic art, images and descriptions of coats of arms of various historical and ethnographic territories.

The scientific novelty consists in the substantiation of the method of national design, which consists in the creative variation of typical samples of folk artefacts of material and artistic culture for their further replication and distribution in the relevant ethnographic environments; clarifying the essence of the concept of "readiness of master artists to design art works in ethnic style in the field of monumental and decorative art".

Important attention is directed to the improvement of the level of training of scientific and pedagogical workers of institutions of higher art education for the training of future master artists in monumental and decorative art using the theoretical foundations of the methodology of the ethno-forming function of folk culture and the method of national design of artistic works of architectural arts.

An overview of the defining features of the ornamental motive, as one of the decisive elements of the monumental ensemble of Sophia, which performs a number of important functions in the system of cathedral decoration, which are irreplaceable by other figurative and plastic means, is carried out.

On the basis of a comprehensive analysis of a wide range of examples of Eastern Christian ornament, the character of the iconic artistic image in the architecture of the temple of Saint Sophia, its affinity between the ornament of the Kyiv Cathedral and the art of Byzantium and the East, and the informative function of the ornamental motifs of Sophia, which serves to strengthen the general symbolism of the cathedral, are determined.

Key words: design of art works in ethnic style, monumental and decorative art, architectural creativity.

Постановка проблеми. Зумовлена становленням українського громадянського суспільства, що вимагає збереження та подальшого розвитку традицій народної матеріально-художньої культури в умовах руйнівних впливів на неї світового глобалізаційного процесу. Компетентнісно зорієнтованою парадигмою вищої мистецької освіти зумовлюються інноваційні підходи до професійно-художньої підготовки фахівців з етнічно зорієнтованої архітектонічної творчості: архітектури, декоративно-прикладного мистецтва, дизайну (етнодизайну). Вагомим чинником формування єдиної української національної свідомості та утвердження об'єднаних цінностей у суспільстві є архітектурно-мистецька спадщина, яку доцільно розглядати як пріоритетне джерело проектування мистецьких творів в етностилі в галузі монументально-декоративного мистецтва.

Законом України «Про народні художні промисли» передбачено ключові слова для використання дослідниками архітектонічно-мистецької спадщини: творче варіювання, типовий зразок, серійний виріб. Творче варіювання – одна з форм прояву творчості художника декоративно-прикладного мистецтва, метод відтворення типового зразка твору монументально-декоративного мистецтва, який передбачає внесення змін у композиційне, колірне, пластичне та інші художні рішення виробу, що не спричиняють зниження художнього рівня і якості виготовлення художнього виробу в порівнянні з його типовим зразком.

Типовий зразок виробу народних художніх промислів – це виріб, який віднесено до творів монументально-декоративного мистецтва і рекомендований до виробництва. Серійний виріб монументально-декоративного мистецтва виконується за типовим зразком у варіантному виконанні (Віппер, 1970: 355).

У дипломних роботах магістрів спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» важливо використати нормативні поняття Закону для подальшого розвитку національного монументально-декоративного мистецтва.

Аналіз досліджень. За напрямками культурно-історичної спадщини українського народу нині

монументально-декоративне мистецтво України досліджує Р. Галишич (Галишич, 2002: 287); історико-культурний туризм – О. Бейдик (Бейдик, 2001: 395), Т. Завадовський (Завадовський, 2013: 198); архітектуру інтер'єрів з використанням національних мотивів – А. Громнюк (Громнюк, 2016: 274).

Мета статті – орієнтація науково-педагогічних працівників закладів вищої мистецької освіти на удосконалення змісту підготовки майбутніх художників-магістрів з монументально-декоративного мистецтва з використанням теоретичних засад методології етноформуючої функції народної культури та методу національного проектування матеріально-художніх творів архітектонічних мистецтв.

Згідно з методологією етноформуючої функції народної культури педагогічно доцільно застосувати метод проектування артефактів матеріально-художньої культури, що полягає у творчому варіюванні типових виробів монументально-декоративного мистецтва. Зазначений метод полягає у внесенні змін до композиційного, колірного, пластичного та інших художніх рішень, що не спричиняють зниження художнього рівня і якості виготовлення художнього виробу у порівнянні з його типовим зразком.

Виклад основного матеріалу. Важливо виокремити поняття «архітектонічні мистецтва», що відображає формоутворюючий принцип, закладений в основу предметно-пластичних видів творчості. Пропонуємо орієнтовні назви тематичних блоків і їх наповнення для розроблення проекту програмового забезпечення дисципліни «Монументально-декоративне мистецтво України», яку доцільно застосувати у закладах вищої мистецької освіти.

Класифікація мистецтв: образотворчих та архітектонічних.

Твори архітектонічних мистецтв є формами реально існуючих у просторі матеріальних конструкцій, що задовольняють сукупність потреб споживачів, конструюються з природних і композитних матеріалів. Поняття «архітектонічні мистецтва» запропонував М. Каган (Каган, 1972: 366). Він визначив сутність понять «монофункціонального» і «біфункціонального» мистецтв різних сімейств, видів, різновидів, класифікуючи мисте-

цтва за онтологічним і семіотичним критеріями і розглядаючи класи мистецтв у площині руху від образотворчого до необразотворчого способів художнього формоутворення.

До монофункціональних вченим віднесено мистецтва, що мають лише художнє призначення, а до біфункціональних ті, що поєднують художню та утилітарну функції. Виокремлення цих автономних груп мистецтв дозволяє не розглядати архітектуру в групі образотворчих мистецтв. Проте М. Каган не виокремлював національне проєктування як окремий напрям архітектонічних мистецтв.

На відміну від архітектонічних мистецтв, що задовольняють глобалізаційні потреби масової культури, проєктування мистецьких творів в етностилі зумовлюється формотворчими традиціями народної культури і виявляються у творчому варіюванні типових форм і декору артефактів матеріально-художньої культури історико-етнографічних територій, особливо південних і північних з їх особливими геологічними середовищами – частиною земної кори (гірські породи, ґрунти, донні відклади, підземні води тощо), яка взаємодіє з елементами ландшафту, атмосферою та поверхневими водами і може зазнавати впливу техногенної діяльності або ж бути привабливою для історико-культурного туризму.

Проте за відношеннями до видів культури (народної (етнічної), елітарної (національної), масової (глобалізаційної)) знання фахових дисциплін напрямку «монументально-декоративне мистецтво» недостатньо застосовується для підготовки майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва у закладах вищої мистецької освіти.

Уточнення вимагають методологічні засади і пріоритетні методи формування готовності художників-магістрів до проєктування мистецьких творів в етностилі в галузі монументально-декоративного мистецтва. Методологія етноформуючої функції народної культури і мистецтва розширюється і поглиблюється освітньо-культурним синтезом, на засадах якого має здійснюватися професійно-художня підготовка фахівців архітектонічних мистецтв у регіональних закладах вищої мистецької освіти, зокрема Київській державній академії декоративно-прикладного мистецтва та дизайну імені Михайла Бойчука. Зазначена методологія полягає у тому, що не масовою, не елітарною, а саме народною культурою і національно зорієнтованою мистецькою освітою твориться неповторне і самобутнє обличчя громадянського суспільства, досягається його національна своєрідність. Існування народної національної культури немислиме без

наявності певних умовних атрибутів або символів образотворчого й архітектонічного мистецтв, типові художні артефакти яких і формами, і декором засвідчують етнічні особливості та національні риси мистецтва й освіти.

Місце монументально-декоративного мистецтва України у пластичних мистецтвах : образотворчому й архітектонічному.

Об'єкти культурної спадщини поділяються на археологічні, історичні об'єкти монументального мистецтва, об'єкти архітектури та природно-архітектурні комплекси, об'єкти садово-паркового мистецтва, ландшафтні та об'єкти науки і техніки. Особливе місце в етнокультурній спадщині займає монументально-декоративне мистецтво, що існує в синтезі з архітектурою (будівлями громадського призначення).

Монументальне мистецтво (лат. Monumentum – спогад, пам'ять, пам'ятник, від moneo – нагадує) – це мистецтво, створюване в органічному взаємозв'язку з предметно-просторовим, архітектонічним середовищем. Твори монументального мистецтва – архітектурні та скульптурні композиції, елементи ландшафтного і садово-паркового мистецтва утворюють ансамбль. Смісловим і композиційним центром монументального ансамблю, як правило, стає архітектонічний або скульптурний монумент: триумфальна арка, колона, обеліск, ростральні колони, кінна статуя тощо.

Монументальне мистецтво включає архітектурні орнаменти (живопис, мозаїки, фрески та вітражі); монументальну скульптуру, вплетену в загальну композицію архітектурної споруди; графіку як декор на стінах споруд.

Поширеними є такі ключові слова з монументального живопису : monumental painting – монументальний живопис, живопис монументального стилю; monumental painting means – засоби монументального живопису; monumental oil painting – монументальний живопис олійними фарбами; monumental painting description – опис монументального живопису; monumental landscape painting – монументальний пейзажний живопис; monumental painting sculpture – монументальний живопис скульптури.

По своїй суті декоративне монументальне мистецтво має пряме відношення до спорідненого з ним станкового виду образотворчого мистецтва; технік і технологій предметно вираженого образотворення засобами прикладних мистецтв. Взаємозв'язок етнічного монументально-декоративного мистецтва з образотворчими й архітектонічними мистецтвами подано на рис. 1.



Рис. 1. Взаємозв'язок монументально-декоративного мистецтва України з образотворчим та архітектонічним мистецтвами

Універсальним засобом художньої виразності в образотворчому мистецтві (живопису, графіці, скульптурі) й архітектонічних мистецтвах (архітектурі, декоративному і прикладному мистецтвах, дизайні) є пластика, що є етнічно своєрідною. Просторові пластичні мистецтва за семіотичним принципом поділяється на три роди: образотворчі; архітектонічні; синтез образотворчих і архітектонічних, що виявляється також у монументально-декоративному мистецтві.

Б. Віппер зазначає, що будівельні технології архітектури відповідають категорії середньовічної естетики: «природа творить» (лат. *Natura naturans*), а не «природа створена» (лат. *Natura naturata*). Перше поняття означає «природу творчих сил», друге – «природу явищ» (Віппер, 1970: 356). З огляду на виокремлені поняття, будівельні технології архітектури, техніки і технології етнодизайну з художніх промислів (архітектонічні мистецтва) варто прирівнювати до «природи, що творить», а живопис, скульптуру, графіку (образотворчі мистецтва) – до «природи створеної», «природи явищ». Згідно з теоретичним положенням Б. Віппера, монументально-декоративне мистецтво доцільно співвідносити з образотворчим мистецтвом, оскільки вони зумовлені «природою уже створеною». С. Ванеян уточнює сутність художнього образу в архітектурі і називає архітектурні споруди «феноменологічно образотворчими», «іконними» (Ванеян, 2010: 13).

Сформульоване розуміння іконічного художнього образу в архітектурі важливо поєднати з феноменом національного монументально-декоративного мистецтва, наприклад, головним хра-

мом України – собором Святої Софії, Премудрості Божої, що являє собою найяскравіше втілення творчої енергії народу, його зміцнілої самосвідомості, які вповні виявилися в архітектурі та монументально-декоративному мистецтві України. Внутрішнє оздоблення Софії Київської виконане змішанням технік орнаментального розпису – мозаїчного і фрескового. Зокрема, ключові частини храму (вівтар, купол, передвівтарні стовпи і підкупольні арки) були прикрашені мозаїкою, а інший простір храму розписано фресками.

Аналізуючи закономірність розташування орнаментальної композиції в інтер'єрному оформленні Софії Київської можна зробити висновок, що майстрами витримана не тільки композиційна доцільність та краса, а й семантичне узгодження орнаментів з іконографією та архітектурою собору. Тому орнаментальний розпис Софії Київської не був випадковим, а з самого початку задумувався, проєктувався і виконувався як цілісний і повноцінний елемент архітектонічної системи (Герій, 1995: 52).

Найцікавіший етнічний мотив монументально-декоративного мистецтва Софії Київської – це «Світове дерево», що має одну центральну і дві розведені в сторону гілки (Герій, 1995: 55). На стовпах і лопатках Софійського собору можна помітити багато орнаментальних композицій з мотивами дерева. Таке розташування підпорядковується давній народній міфологічній традиції, за якою стовп, колона сприймалися функціональними Святому дереву. Так, над постаттю Богоматері-Оранти зображено орнамент, в якому акцентовано коло і Дерево Життя. До типових зразків символічних образів ми відносимо також геральдичні знаки гербів (роду, міста, історико-етнографічної території, держави). Зокрема, є підстави розглядати український Тризуб також як символ Світового Дерева.

Отже, зазначений етнічний мотив можна та потрібно творчо варіювати майбутніми фахівцями монументально-декоративного мистецтва з використанням методу проєктування мистецьких творів в етностилі.

Етнічна ментальність являє собою комплекс підсвідомих зовнішньо-діяльнісних феноменів, які сприймаються як «Дух етносу», що робить цей етнос «помітним», специфічно-відмінним серед розмаїття інших етносів. Структурно-семіотичний аналіз дослідження архітектури інтер'єрів з використанням етнічних мотивів здійснено А. Громнюк в науковій роботі. Дослідниця використовує термін «етнічні мотиви» – народну «тему чи ідею твору мистецтва», зокрема, народну тема-

тику в художньо-образному вирішенні інтер'єру (Громнюк, 2016: 274).

В проєктуванні мистецьких творів монументально-декоративного мистецтва в етностилі відбувається формування образу на основі народної архітектури певного етносу/етнографічного регіону: за допомогою асоціацій смисли апелюють до минулого, до народної культури та потім звертаються до відповідних архітектурних форм, предметів побуту, що належать цій культурі. Це зумовлює пошук архітектурного прототипу – референту (об'єкта, що відображає народні мотиви певного народу/етнографічного регіону (наприклад, скрині, форми даху житла гуцулів тощо) або об'єкта народної культури (наприклад, архітектура житла бойків).

Історико-архітектурні об'єкти, архітектурна форма і матеріальна структура яких втілює в собі культурно-мистецькі досягнення різних історичних епох, є носіями інформації, що становить історико-культурний, рекреаційно-пізнавальний інтерес, і мають бути збережені як документи історії, твори архітектури і мистецтва, рекреаційно-туристські об'єкти.

Історико-культурні ресурси – це пам'ятки культури, створені людиною, які мають суспільно-виховне значення, становлять пізнавальний інтерес і можуть бути використані для задоволення духовних потреб населення. Вони відзначаються великим різноманіттям і включають історико-архітектурні, археологічні та історичні пам'ятки, твори монументального мистецтва, етнографічні особливості території, традиційні промисли і ремесла (народні традиції, вірування, образотворче мистецтво тощо).

Твори монументального мистецтва як історико-культурні ресурси мають етнокультурне значення для історико-культурного туризму – різновиду туризму, метою якого є відвідування місцевості, пов'язаної з історією та історичною спадщиною. Цей вид туризму знайомить суб'єкта туризму з історико-культурними пам'ятками, цінностями, традиціями. Основою історико-культурного туризму є історико-культурний потенціал, що включає все соціокультурне середовище з спорудами, традиціями і звичаями, особливостями побутової і господарської діяльності. Мотивом для подорожі є духовна потреба отримання позитивних емоцій від знайомства з пам'ятками культури.

Історико-культурний туризм заснований на враженнях, отриманих від знайомства або вивчення і пізнання чужої чи своєї культури і культурних артефактів, до яких належать і герби. Вивчення гербів в умовах становлення в Україні об'єднаних

територіальних громад має велике значення для дослідження історії та архітектури міст, дає змогу повніше розкрити і висвітлити їх нові сторінки. Герби підтверджують або доповнюють відомості архівних і літературних джерел. Вони мають також художньо-естетичну цінність, прикрашають архітектурні споруди.

Варто звернути увагу на спорідненість монументально-декоративного мистецтва із геральдикой, яку інколи визначають як гербознавство або мистецтво зображення та опису гербів. Її відносять до спеціальних історичних дисциплін, розглядаючи як складову історичної науки. Геральдика – допоміжна історична дисципліна, що вивчає герби, кольорові емблеми, які належать особам, родам чи спільнотам. Будова гербів регулюється особливими законами європейської геральдики, які вирізняють її від інших світових систем, пов'язаних із емблеми чи символами, незалежно від часу їх появи і сфери використання. Геральдичні композиції як і композиції монументально-декоративного мистецтва споріднені з архітектурою і образотворчим мистецтвом (Завадовський, 2013: 296). Геральдика є, водночас, різновидом соціального кодування і системою знаків. Ця система базується на гербових зображеннях, які розміщуються на геральдичних щитах відповідно до певних принципів та правил. Проте поняття «мистецтво зображення» геральдичних символів не уточнюється дослідниками, а тому доцільно зробити припущення, що «геральдичне зображення» – різновид народного монументально-декоративного мистецтва.

Герб України бере свій початок із Київської Русі та є одним із символів єдності українців. Майбутні художники-магістри з декоративно-прикладного мистецтва можуть зосередити наукову частину дипломного проєкту на витоках геральдичного зображення українського Тризуба як аналога Світового Древа. Цей прадавній типовий український символ варто творчо варіювати засобами народного монументально-декоративного мистецтва для потреб української матеріально-художньої культури, як це робили зодчі Софії Київської. Наприклад, в проєктуванні творчо варіюваними можуть бути символи українського Тризуба і кримськотатарської Тамги, поєднані в один символ українсько-татарської єдності. У дипломних роботах майбутні фахівці монументально-декоративного мистецтва можуть подати зображення символу «Тризуба/Тамги» в образі Світового Древа.

М. Реріх лишив у творчій спадщині «Дерево Життя» (Ескіз мозаїки надмогильного пам'ятника

А. І. Куїнджі, 1913), «Гніздо преблаге – очам утіха» (1911), що засвідчують глибоке розуміння художником символу Світового Дерева. Художник бачив у цьому образі синтез науки (раціо), мистецтва (емоціо) й релігії (інтуїціо), об'єднаних у триаду Культури.

Елементи просторово-символічної організації Всесвіту в межах тріадичної структури Світового дерева простежуються у «філософії триєдності» Г. Сковороди. Дуалізм «світ земний – світ горній», «мікрокосм – макрокосм», а також чітко виражена ієрархічність та підпорядкованість світоустрою несуть у собі мотиви просторової організації світу, які семантизовані в образі Світового Дерева.

В українському фольклорі і декоративно-прикладному мистецтві це «дерево» подається в образі квітки у «котлі» («вазонці»):

Стоїть дерево, на дереві – квіти, під квітами – котел, над квітами – орел: квіти зриває, в котел складає, квітів не меншає, в котлі не більшає.

Саме такі «котли» («вазонки») зустрічаємо на українських рушниках, писанках. У поданій загадці закодовано «образ Часу» – вічної плінності земного буття, незнищенності матерії, її «перетікання» з одного виду в інший (Добродум, 2000: 15).

Тризуб як символ бачимо в релігійних системах Індії: на прапорах, щитах і одязі індійських брахманів та кшатріїв. Індійський бог Шива тримає у руках Тризуб, який дістався йому у спадщину від високо розвинутої цивілізації аріїв. За найдавнішими переказами, Тризуб і жовто-блакитні

барви були символами легендарної Атлантиди. Древність Тризубу засвідчує пам'ятка праукраїнської дохристиянської віри та історії – «Велесова книга». Тризуб зустрічається в мистецтві багатьох історичних культур на землях України, в усіх жанрах народного мистецтва: декоративному малюванні, вишиванні, килимарстві, різьбленні, архітектурі. Постає він із древньої світоглядної та творчої Традиції. Незчисленні покоління українців освідчувалися його духовною силою, зберігаючи свій етнічний код.

Висновки. Готовність до проєктування мистецьких творів в етно стилі в галузі монументально-декоративного мистецтва у майбутніх художників-магістрів закладів вищої мистецької освіти ефективно формується змістом, інтегруванням з різними видами архітектонічно-мистецької спадщини. Фахівці монументально-декоративного мистецтва здатні створювати геральдичні зображення й опис гербів новостворених об'єднаних територіальних громад з урахуванням типових геральдичних символів історико-етнографічних територій України, чим значно поліпшуватимуть розвиток українського історико-культурного туризму.

З огляду на багатогранність художніх образів української орнаментики, її символічної духовної глибини, географічної широти важливо формувати готовність майбутніх художників-магістрів до застосування монументально-декоративного мистецтва у професійній діяльності на засадах етнокультурного підходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бейдик О. О. Монографія. *Рекреаційно-туристські ресурси України : методологія та методика аналізу, термінологія, районування*. Київ, 2001. С. 395.
2. Ванеян С. С. Архітектура та іконографія : «Тіло символу» в дзеркалі класичної методології. М, 2010. С. 13.
3. Віппер Б. Р. Статті про мистецтво. М, 1970. С. 355–357.
4. Галишич Р. В. Монументально-декоративне мистецтво українських церков зарубіжжя ХХ ст. Дисертація кандидата мистецтвознавства : 17.00.06. Львів, 2002. 287 с.
5. Герій О. Мозаїчні орнаменти Софії Київської: прикрашення чи закування. *Щовипадник : мистецько-літературний альманах*. 1995. № 16. С. 51–57.
6. Громнюк А. І. Етнічні мотиви в архітектурі сучасних інтер'єрів підприємств харчування. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури : 18.00.01. Львів, 2016. 274 с.
7. Добродум О. В. Світове Дерево як культурний символ єдності в різноманітті. *Універсальні виміри української культури*. Одеса, 2000. 15 с.
8. Завадовський Т. Геральдичні композиції в архітектурі міста Львова як складова історико-культурного туризму. *Вісник львівського університету. Серія географічна*. 2013. № 43. С. 198–296.
9. Каган М. С. Морфологія мистецтва. М, 1972. 366 с.
10. Про народні художні промисли : Закон України. Із змінами, внесеними згідно із законами № 1407-IV від 03.02.2004. 16-те вид. 2004. С. 238.

REFERENCES

1. Beidyk O. O. Monografiia. *Rekreasiino-turystski resursy Ukrainy : metodolohiia ta metodyka analizu, terminolohiia, raionuvannia*. [Recreational and tourist resources of Ukraine: methodology and methods of analysis, terminology, zoning]. Kyiv, 2001. pp. 395 [In Ukrainian].
2. Vaneian S. S. Arkhitektura ta ikonohrafiia : «Tilo symbolu» v dzerkali klasychnoi metodolohii. [Architecture and iconography: "The body of the symbol" in the mirror of classical methodology]. M, 2010. pp. 13 [In Ukrainian].
3. Vipper B. R. Statti pro mystetstvo. [Articles about art]. M, 1970. pp. 355–357 [In Ukrainian].

4. Halyshych R. V. Monumentalno-dekoratyvne mystetstvo ukrainskykh tserkov zarubizhzhia XX st. [Monumental and decorative art of Ukrainian churches abroad in the 20th century]. Dysertatsiia kandydata mystetstvovnavstva : 17.00.06. Lviv, 2002. pp. 287 [In Ukrainian].
5. Herii O. Mozaichni ornamenti Sofii Kyivskoi: prykrashennia chy zakuvannia. [Mosaic ornaments of Sofia of Kyiv: decoration or inlay]. Shchovypadnyk : mystetsko-literaturnyi almanakh. 1995. № 16. pp. 51–57 [In Ukrainian].
6. Hromniuk A. I. Etnichni motyvy v arkhitekturi suchasnykh interieriv pidpriemstv kharchuvannia. [Ethnic motifs in the modern interiors architecture of catering enterprises]. Dysertatsiia na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata arkhitektury : 18.00.01. Lviv, 2016. pp. 274 [In Ukrainian].
7. Dobrodum O. V. Svitove Derevo yak kulturnyi symvol yednosti v riznomanitti. [The World Tree as a cultural symbol of unity in diversity]. Universalni vymiry ukrainskoi kultury. Odesa, 2000. pp. 15 [In Ukrainian].
8. Zavadovskyi T. Heraldychni kompozytsii v arkhitekturi mista Lvova yak skladova istoryko-kulturnoho turyzmu. [Heraldic compositions in the architecture of the city of Lviv as a component of historical and cultural tourism]. Visnyk lvivskoho universytetu. Seriiia heohrafichna. 2013. № 43. pp. 198–296 [In Ukrainian].
9. Kahan M. S. Morfolohiia mystetstva. [Morphology of art]. M., 1972. pp. 366 [In Ukrainian].
10. Pro narodni khudozhni promysly : Zakon Ukrainy. [On folk artistic crafts: Law of Ukraine]. Iz zminamy, vnesenymy zghidno iz zakonamy № 1407-IV vid 03.02.2004. 16-te vyd. 2004. pp. 238 [In Ukrainian].